

Kirja-arvio

Sanna Kivimäki

Hajoamisen tunnut

Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen (toim.) (2015) *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylän yliopisto.

Niin perinteinen kuin sosiaalinenkin media on tunnetta tulvillaan: paljon vihaa ja pettymystä, satunnaisesti rakkautta, joskus vain yritystä selviytyä jos millä konstein ristiriitaisesta ja yhä epävarmemmaksi muuttuvasta nykyisyydestä. Modernin projektiin liittynyt hallinnan tavoittelu ja tunteiden halveksunta johtivat siihen, että pitkään teeskenneltiin, ettei tunteita ikään kuin ole tai ainakin ne muodostavat uhan järjelle ja järjestykselle. Nykyisin *tuntuu*, että juuri muusta ei puhutakaan, luki sitten kulttuuriteoriaa tai journalistisia tekstejä.

Tunteista, emootioista, affekteista ja aistimuksista on kirjoitettu viime vuosina valtavasti, teoreettisesti painottuen tai analysoiden esimerkiksi joidenkin mediatuotteiden tuottamia tunteita ja tuntemuksia. Eeva Jokisen ja Juhana Venäläisen toimittama *Prekarisaatio ja affekti* toimii toisin: se keskittyy elämän yleisestä epävakautumisesta käytävään keskusteluun ja sen herättämiin tuntemuksiin. Lähtökohtana ovat sosiologi Deborah Gouldin esittämät teesit affektin keskeisyydestä yhteiskuntatutkimuksessa. Kahdeksan osittain uuden käsitteen (*tohkeisuus, innostus, välittäminen, tunneseitti, moratoria (pako, aikalisa), tunnustus, riittämättömyys, hajoaminen*) avulla kirja pyrkii saamaan otteita siitä, millaisia tuntemuksia elämän tämänhetkiseen epävakautumiseen liittyy.

Kun puhutaan prekarisaatiosta, puhutaan usein vain työelämän muuttumisesta aiempaa epävarmemmaksi. Laajemmin ajatellen kyse on kuitenkin isoista muutoksista kapitalismin tuotantotavoissa, hyvinvointivaltion roolissa ja sitä myöten yksilöllisessä ja yhteisöllisessä epävakauden kokemuksessa. Kirjan johtava ajatus on, että tunnut eivät perustu jo tunnettuihin ja tunnustettuihin, nimettyihin tunteisiin, vaan kaikenlaiseen epämääräiseen mutinaan, perustavanlaatuisen haurauden ja ennustamattomuuden kokemuksiin huokoisessa, post-fordistisessa yhteiskunnassa. Raymond Williamsin tulla ajatuksella kokemuksen struktuureista on annettavaa tähänkin keskusteluun.

Emootioita, affekteja vai tunteita?

Prekarisaatio ja affekti -kirjan johdantoluku sijoittaa tunteiden ja affektien merkityksen kasvun eli niin sanotun affektiivisen käänteen tieteenhistorialliseen kontekstiinsa ja

käy läpi siihen liittyviä keskeisiä tutkimussuuntauksia. Se, mitä affektien tarkastelulla haetaan, vaihtelee melkoisesti: yhdet etsivät yksilön elämyksiä, toiset keinoa ylittää yksilön ja kulttuurin välinen kuilu. Kulttuurintutkimuksen suunnalta katsottuna kiinnostuksen kohteena ovat olleet muuan muassa julkiset tunteet ja kokemuksellisuus aiemman teksti- ja merkityskeskeisyyden sijaan. Merkitykset eivät ole kuitenkaan samantekeviä, eivätkä affektit autonomisia toimijoita, vaan kytköksissä materiaaliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen todellisuuteen. Selvää on, että kiinnostus tunteisiin ja tuntemuksiin on ollut osittain vastareaktio julkisen, miesten hallitseman järjen ja yksityisen, naisten sfääriksi mieltyneen tunteen kahtiajaon ylittämiseksi. Onhan esimerkiksi politiikka alue, jonka logiikkaa on vaikea selittää pelkän kognition ja järjen avulla: esimerkiksi äänestyspäätöksiin vaikuttavat paljon muutkin kuin ns. järkisyyt.

Emootioiden ja affektien käsiteryteikköön luodaan kirjassa käsiteltävä jäsenitys. Sanastohan on hankalaa, sillä suomenkielinen ”tunne” ei ole kovinkaan erottelukykyinen. *Fiiliksellä* kirjoittajat viittaavat ruumiillisiin tuntemuksiin, jotka eivät välttämättä saa näkyvää tai kuuluvaa ilmaisua, vaan tuntuvat lähinnä ”luissa ja ytimissä”. *Emootiot* puolestaan ovat kulttuurisesti tunnistettuja ja nimilapuoin nimettyjä tuntemuksia, kuten usein jonkinlaisiksi perustunteiksi nimetyt viha, kateus ja ilo. Kirjoittajat sijoittavat *affektin* jonnekin näiden väliin, avoimemmaksi ja ambivalentimmaksi, ruumiin kyvyksi vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi, arvaamattomallakin tavalla. Kirjoittajat näkevät tunteet osana kapitalismin infrastruktuuria ja kapitalistista arvonlisätuotantoa, mutta myös nyky-yksilön olennaisina tapoina tulla ihmiseksi. Tutkimuksen tehtävänä ei ole niinkään kuvata havaittavissa olevaa, vaan myös luoda uusia tapoja jäsentää maailmaa. Prekariisaatio ja affekti on hieno yritys ymmärtää nykyisyyden tunnesävyjä, emotionaalista sointia, ohi tavanomaisten tunteille annettujen nimilappujen. Tunteiden sijaan puhutaankin usein tuntemuksista: epämääräisemmistä, vaikeammin nimettävistä aistimuksista ja affekteista, joita prekariisaatioon liittyy.

Nykypäivän tohkeilu

Käsitteellistäminen on tuottanut esimerkiksi uuden *tohkeisuuden* käsitteen, joka epäilemättä tulee ahkeraan käyttöön. Eeva Jokisen hahmottelema tohkeisuus on sinänsä neutraalin oloinen toiminnan moodi, joka voi saada monta eri suuntaa. Tohkeissaan oleva innostuu, säntäilee ja väsyy, toivon mukaan sopivin väliajoin ja annostuksin. Innostus voi myös lopahtaa ja tuottaa innonpelkoa, kuten kollektiivinen kirjoittajaryhmä ehdottaa.

Pirjo Pölläsen luonnehdinta *tunneseitistä* kuvaa hyvin kaikenlaisia ennakoimattomia tuntemuksia, etenkin perhe- ja hoivasuhteissa. Vaikka Prekariisaatio ja affekti käsitteleeikin enimmäkseen ihmisten välille sijoittuvia tuntemuksia, on tavaroillakin paikansa affektien kantajana. Iiris Lehto kirjoittaa kiinnostavasti niistä monimutkaisista tuntemuksista, joita yksittäinen kahvipaketti saattaa kantaa mukanaan välittämisen ja hoivan prosesseissa. Palkkatyön ja hoivan ristiriidasta voi pyrkiä ottamaan aikalisän, kuten Lilli Aini Rokkonen kirjoittaa.

Pontus Purokurun ja Antti Paakkarin riittämättömyyttä käsittelevässä artikkelissa kirjoittajat kuvaavat koskettavasti sitä, miten kaikkialle ulottuvan kilpailun vaatimus koskettaa kaikkia ja tuottaa riittämättömyyden tuntua, oli sitten työtön tai työllinen. Tuomas Savolaisen tunnustusta ja tunnistamista käsittelevässä artikkelissa kysytään, miten selittyy se, että joidenkin hätä tulee tunnistetuksi, mutta toisten ei.

Artikkelikokoelman loppuun sijoitettu Juhana Venäläisen artikkeli *Hajoaminen* voisi olla ehkä koko kirjan avaava artikkeli, joka toimisi johdantona muihin. Venäläisen mukaan juuri hajoamisen tunne on keskeinen prekarisaation tunnesävy, jossa sekä tuotannon että kokemuksen rakenteet ovat muutoksessa ja vaativat uudelleenjärjestelyä.

On hienoa lukea kirjaa, jossa tunteet ja tuntemukset ajankohtaisesti yhteiskunnallistetaan. Psykologia, saati sitten neurotieteet, eivät voi omia kaikkea sitä, mitä tunteiksi ja tuntemuksiksi mielletään, eivätkä vanhat nimilaput riitä kuvaamaan kaikkia monimutkaisia tuntemuksia. Epätasaisuudestaan huolimatta kirja antaa paljon aineksia nykyisyyden ymmärtämiselle ja tulevalle aikaamme koskevalle tutkimukselle.